

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

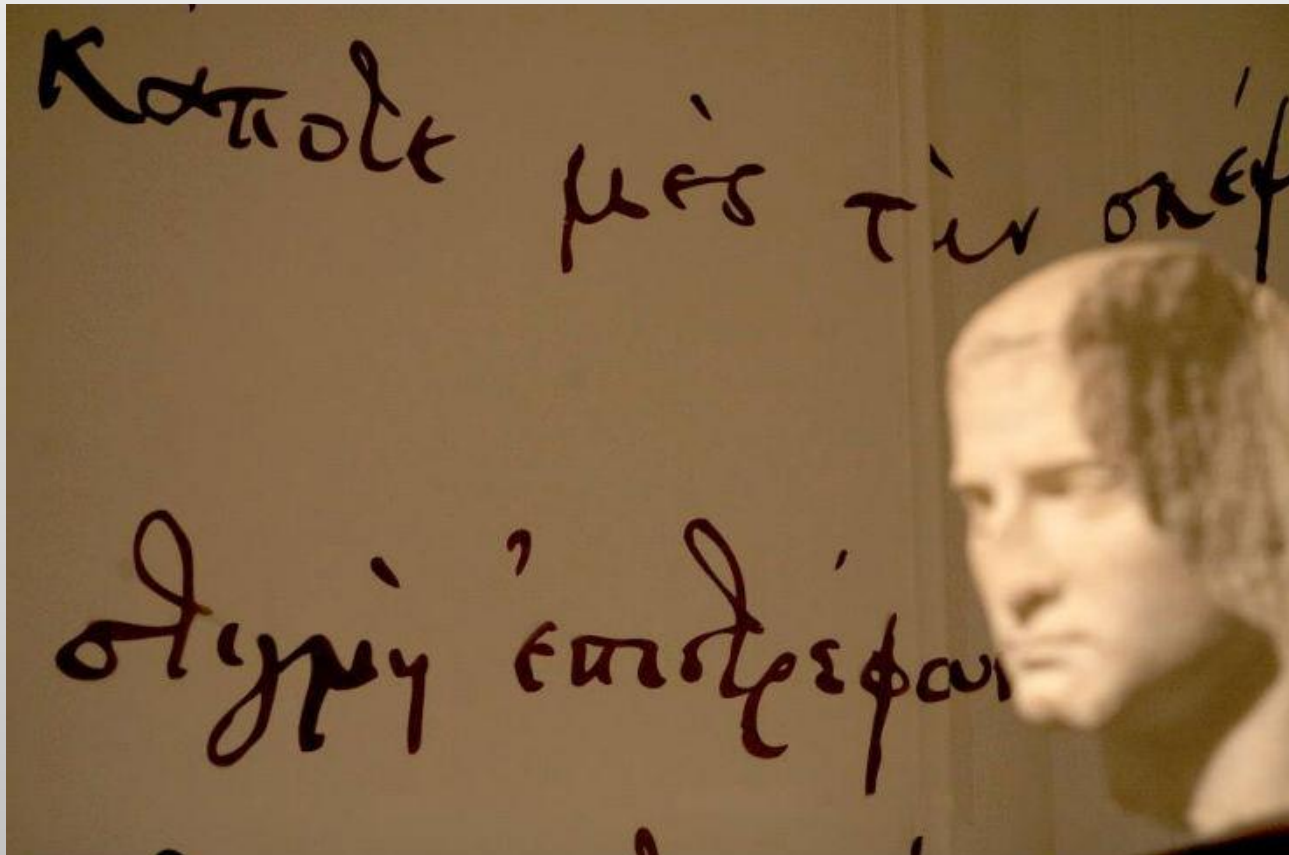
Η ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΟΥ Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ

Ενότητα 8: Ιστορικοφανή δραματικά προσώπεια

Κατερίνα Κωστίου
Τμήμα Φιλολογίας

Ενότητα 8

Ιστορικοφανή δραματικά προσώπεια

Πηγή: http://www.parathemata.com/2014/01/blog-post_21.html

Σκοπός της ενότητας 8

Η όγδοη ενότητα εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους συγκροτούνται και λειτουργούν τα ιστορικοφανή δραματικά προσώπια του Καβάφη.

Περιεχόμενα της ενότητας 8

«Φιλέλλην»

«Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης»

Επιλογή βιβλιογραφίας

Περιγραφή της ενότητας 8

Η όγδοη ενότητα εξετάζει, μέσα από την εκ του σύνεγγυς ανάγνωση συγκεκριμένων ποιημάτων, τους τρόπους με τους οποίους συγκροτούνται και λειτουργούν τα ιστορικοφανή δραματικά προσώπια του Καβάφη. Τα προσώπια αυτά ενδέχεται είτε να είναι μόνο δραματικά, είτε δραματικά και αφηγηματικά συγχρόνως. Όσο εξελίσσεται η καβαφική ποιητική και συνακόλουθα η ειρωνική φωνή του ποιητή, τόσο εντελέστερα συγκροτούνται και αυτά τα προσώπια αναδεικνύοντας την πολυφωνική υπόσταση της καβαφικής ποίησης.

Φιλέλλην

Την χάραξι φρόντισε τεχνικά να γίνει. 1
Ἐκφρασις σοβαρή και μεγαλοπρεπής.
Το διάδημα καλλίτερα μάλλον στενὸ ·
εκείνα τα φαρδιά των Πάρθων δεν με αρέσουν.
Ἡ επιγραφή, ως σύνηθες, ελληνικά · 5
ὄχ' υπερβολική, ὄχι πομπώδης —
μην τα παρεξηγήσει ο ανθύπατος
που ὄλο σκαλίζει και μηνά στην Ρώμη —
αλλ' ὅμως βέβαια τιμητική.
Κάτι πολὺ εκλεκτὸ απ' το ἄλλο μέρος · 10
κανένας δυσκοβόλος ἐφηβος ωραῖος.
Προ πάντων σε συστήνω να κυττάξεις
(Σιθάσπη, προς θεοῦ, να μη λησμονηθεῖ)
μετά το Βασιλεὺς και το Σωτήρ,
να χαραχθεῖ με γράμματα κομψά, Φιλέλλην. 15

Τεχνικά: περίτεχνα
Ανθύπατος: Ρωμαῖος
πληρεξούσιος,
τοποτηρητής

Και τώρα μη με αρχίζεις ευφρολογίες,
τα «Πού οι Έλληνες;» και «Πού τα Ελληνικά
πίσω απ' τον Ζάγρο εδώ, από τα Φράατα πέρα».

Τόσοι και τόσοι βαρβαρότεροί μας άλλοι
αφού το γράφουν, θα το γράψουμε κ' εμείς.

20

Και τέλος μη ξεχνάς που ενίοτε
μας έρχοντ' από την Συρία σοφισταί,
και στιχοπλόκοι, κι άλλοι ματαιόσπουδοι.
Ώστε ανελλήνιστοι δεν είμεθα, θαρρώ.

δ. 1912

Ζάγρος: βουνό στα σύνορα Μηδίας και Βαβυλωνίας

Φράατα: πόλη της ΝΔ Μηδίας, για τη χειμερινή διαμονή των Πάρθων βασιλέων

Η πρόσληψη του αφηγηματικού/δραματικού προσωπείου από την κριτική

Οι περισσότεροι μελετητές συμφωνούν ότι ενσαρκώνει το κακέκτυπο του Έλληνα: σνομπ ηγεμονίσκος της Ασίας (Βρисиμιτζάκης), «ένα παχύδερμο που περιφρονεί τον ελληνισμό και τον φιλελληνισμό», «ένας βάρβαρος» που «δεν θέλει να περάσει για καθυστερημένος ή ασύγχρονος» (Άγρας), «εκφραστής της νόθης πολιτισμικής διάστασης του φιλελληνισμού» (Σαββίδης), «Βασιλιάς ανδρείκελο» και «παρωδία του Έλληνα που φιλοδοξεί να γίνει» (Keeley), «εκφυλισμός του ίδιου του ελληνοιστικού πολιτισμού» (Ιλίνσκαγια), διαπολιτισμικό κράμα που ο Καβάφης προτείνει ως «μέσο επιβίωσης μιας τοπικής κουλτούρας» (Makinsey).

Όμως, η ρητορική του προσωπείου, το οποίο παλινδρομεί μεταξύ μίμησης και αυτοσυνειδησίας, δικαιώνει τον φορέα της μέσω της καταλυτικής αυτοειρωνείας του.

Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης

Ἄρесе γενικῶς στην Αλεξάνδρεια,
τες δέκα μέρες που διέμεινε αὐτοῦ,
ο ηγεμῶν εκ Δυτικῆς Λιβύης
Αριστομένης, υἱὸς του Μενελάου.

Ὡς τ' ὄνομά του, κ' ἡ περιβολή, κοσμίως, ἑλληνική. 5

Δέχονταν ευχαρίστως τες τιμές, ἀλλὰ
δεν τες ἐπιζητούσεν · ἦταν μετριόφρων.

Ἀγόραζε βιβλία ἑλληνικά,
ιδίως ἱστορικά καὶ φιλοσοφικά.

Προ πάντων δε ἄνθρωπος λιγομίλητος. 10

Θάταν βαθὺς στες σκέψεις, διεδίδατο,
κ' οἱ τέτοιοι τόχουν φυσικό να μη μιλοῦν πολλά.

Μήτε βαθὺς στες σκέψεις ἦταν, μήτε τίποτε.

Ένας τυχαίος, αστείος άνθρωπος.
Πήρε όνομα ελληνικό, ντύθηκε σαν τους Έλληνας, 15
έμαθ' επάνω, κάτω σαν τους Έλληνας να φέρεται ·
κ' έτρεμεν η ψυχή του μη τυχόν
χαλάσει την καλούτσικην εντύπωσι
μιλώντας με βαρβαρισμούς δεινούς τα ελληνικά,
κ' οι Αλεξανδρινοί τον πάρουν στο ψιλό, 20
ως είναι το συνήθειο τους, οι απαίσιοι.
Γι' αυτό και περιορίζονταν σε λίγες λέξεις,
προσέχοντας με δέος τες κλίσεις και την προφορά ·
κ' έπληττεν ουκ ολίγον έχοντας
κουβέντες στοιβαγμένες μέσα του. 25

Η πρόσληψη του δραματικού προσωπείου από την κριτική

Ο Keeley θεωρεί τον Φιλέλληνα και τον Ηγεμόνα συγγενικούς, εφόσον ο φιλελληνισμός τους «δεν είναι πολιτική στρατηγική, αλλά μάλλον πολιτισμική επιτήδευση και μίμηση», «βάρβαρους αριστοκράτες που η μικροπρεπή ξιπασιά τους – συνδυασμένη με το φόβο και την άξεστη φιλοδοξία τους ν' ανήκουν στον ελληνικό πολιτισμό – δραματοποιεί απλά την απόσταση που πρέπει να διανύσει ο βάρβαρος υποκριτής, για να φτάσει το άριστον εκείνο, την ελληνική ιδιότητα». Ειρωνική θεωρεί τη στάση του Καβάφη απέναντι στον ηγεμόνα και ο Pontani (Pontani 1991: 201). Ο Christofer Robinson εξετάζει τη διαλεκτική της ειρωνείας εστιάζοντας στην «τυραννία του γλωσσικού κομφορμισμού» της οποίας ο Καβάφης είχε αρκετή εμπειρία ως ποιητής της Διασποράς για να καταλήξει στο κράμα ειρωνείας και συμπάθειας με τις οποίες αντιμετωπίζει ο ποιητής τον ηγεμόνα (Robinson 1988: 16-18).

Ο Σαββίδης παρατηρεί ότι ο Καβάφης «ξεσκεπάζει» τον ηγεμόνα «με κάποια συμπάθεια» (Σαββίδης 1985: 237). Ο Μιχάλης Πιερής θεωρεί το ποίημα ένα από τα καλύτερα δείγματα της ειρωνικής τέχνης του Καβάφη, όπου ο ποιητής αναπτύσσει το διμερές σχήμα της διαλεκτικής ποιητικής. Επιπλέον, εντοπίζει τρεις ενότητες του ποιήματος: την θέση (στ. 1-11), την άρση (στ. 12-21) και την coda ή επεξηγηματική ουρά (στ. 22-25).

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΑΓΡΑΣ ΤΕΛΛΟΣ, «Κ. Π. Καβάφης», *Κριτικά*. Πρώτος τόμος: Καβάφης Παλαμάς, Φιλολογική επιμέλεια Κώστας Στεργιόπουλος, Αθήνα, Ερμής, 1980.

ΒΕΛΟΥΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, «Η ειρωνεία στον Καβάφη», στο *Αναφορές (Εξη νεοελληνικές μελέτες)*, Αθήνα, Φιλιππότης, 1983, 44-57.

ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, «Η Ελληνικότητα του έργου του Καβάφη», *Το έργο του Κ. Π. Καβάφη*, Πρόλογος και φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδη, Δεύτερη έκδοση, ενημερωμένη με ανέκδοτα κείμενα, Αθήνα, Ίκαρος, 1975, 61-72.

ΔΑΛΛΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, *Καβάφης και Ιστορία*, Αθήνα, Ερμής, 1974.

ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ ΣΟΝΙΑ, *Κ. Π. Καβάφης: οι δρόμοι προς το Ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα*, Αθήνα, Κέδρος, 1983.

KEELEY EDMUND, *Η Καβαφική Αλεξάνδρεια. Εξέλιξη ενός μύθου*, μτφ. Τζένη Μαστοράκη, Αθήνα, Ίκαρος, 1979.

ΚΩΣΤΙΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, «Ανάμεσα στη μίμηση και την αυτοσυνειδησία: Η λειτουργία του προσωπείου στο ποίημα “Φιλέλλην”», στο *Νεοελληνική Λογοτεχνία και Κριτική από τον Διαφωτισμό έως σήμερα*. Πρακτικά ΙΓ' Επιστημονικής Συνάντησης, Α.Π.Θ., 3-6 Νοεμβρίου 2011. Μνήμη Παν. Μουλλά, Αθήνα, Σοκόλης, 2014, 636-643.

MCKINSEY MARTIN, «Πού οι Έλληνες; Σχολιάζοντας ξανά τον “Φιλέλληνα” του Καβάφη», μτφρ. Νίνα Μπούρη, *Ποιητική 6* (φθινόπωρο-χειμώνας 2010), 42-52.

ΠΙΕΡΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ, *Χώρος, Φως και Λόγος. Η διαλεκτική του «μέσα-έξω» στην ποίηση του Καβάφη*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1992.

ΡΟΝΤΑΝΙ ΦΙΛΙΠΠΟ ΜΑΡΙΑ, «Πηγές της ποίησης του Καβάφη», *Επτά δοκίμια & μελετήματα για τον Καβάφη (1936-1974)*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1991, 56-57.

ΣΑΒΒΙΔΗΣ Γ. Π., *Μικρά Καβαφικά*, τ. Α', Αθήνα, Ερμής, 1985.

ΣΑΡΕΓΙΑΝΝΗΣ Ι. Μ., *Σχόλια στον Καβάφη*, Πρόλογος Γ. Σεφέρη, Εισαγωγή Ζήσιμου Λορεντζάτου, Αθήνα, Ίκαρος, 1964.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Κατερίνα Κωστίου, Τίτλος μαθήματος: «Η ποίηση και η ποιητική του Κ. Π. Καβάφη. Ενότητα 8: Ιστορικοφανή δραματικά προσώπεια».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1871/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

